

Teater

„Tõrkosa
taltsutus”

W. Shakespeare'i loomingul on alati olnud eriline külgetõmbejõud lavamuusikat loovatele heliloojatele. Vaimukalt põimuv intriig, eelkõige aga harukordselt täisverelised karakterid — see lausa sunnib helilooja kätt pliitsi ja noodipaberi järele haarama. Tuua lavale W. Shakespeare'i teosed kogu nende sisu- ja mõttetiheduses, see ei ole aga kerge ülesanne. Ja nii ongi juhtunud, et heliloojatest ei ole W. Shakespeare'i keegi ületada suutnud. Ainult üksikutel puhkudel võib kõnelda võrdsetest tulemustest: G. Verdi ooperite «Othello» ja «Falstaff» ning S. Prokofjevi balleti «Romeo ja Julia» puhul.

«Tõrkosa taltsutuse» ainetel varem loodud lavalis-muusikalistest teostest on teada saksa helilooja H. Götzi selleaineline ooper (aastast 1874). Viimasel aastakümnel on see W. Shakespeare'i komöödia heliloojaid rohkem huvitama hakanud, ja nende hulgas ka nõukogude heliloojat Vissarion Šebalini, kelle teosega on meil nüüd võimalus «Estonia» teatri lavastuses tutvuda.

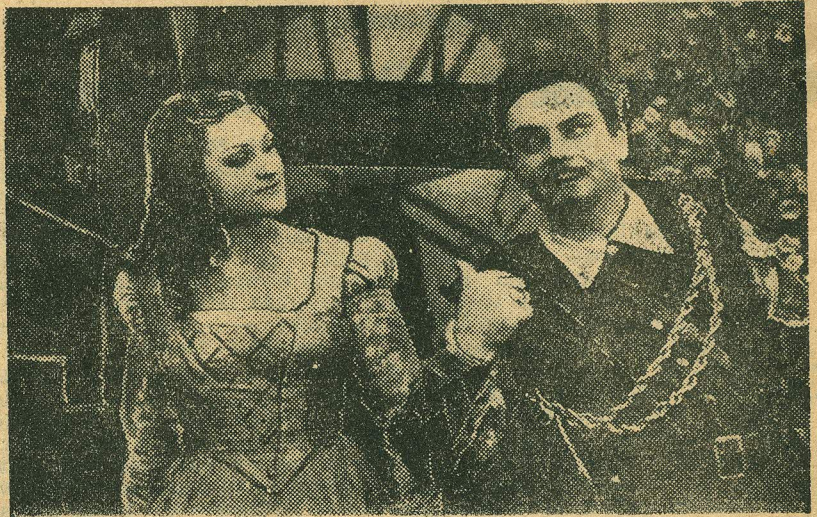
V. Šebalin kavatses luua «Tõrkosa taltsutuse» aineil muusikalise komöödia, kuid töö käigus muutus see koomiliseks ooperiks, mis küpses esietenduseks viis aastat tagasi. V. Šebalin tunnetab hästi lavamuusika olemust: tema partituur on küllaltki tegevuslik, muusikaga on püütud tabada nii tõrkosa Katharina kui ka kõigi vahenditega oma eesmärki taotleva Petruccio ja teiste peategelaste karakterit. Muusikas on žanripärast kergust ja ladusat viisikust.

Helilooja V. Šebalin ja libretist A. Hosenpud on «Tõrkosa taltsutuse» süžeed mitmeti teisiti tõlgitsenud, kui see on originaalis. Tublisti on suurendatud lüürika osatähtsust ja sellega seoses mõnevõrra kustutatud seda vahet, mis W. Shakespeare'i teoses valitseb isandate ja teenrite maailma vahel. Seetõttu on teatud määral ohvriks toodud šekspiirlikku kontrastsust.

Muide, lähtudes just V. Šebalini ooperi sellest erinevusest W. Shakespeare'i komöödiast, tekibki küsimus: kas on mõtet lavastuses matkida Shakespeare'i-aegse teatri etenduse algust? Omaette on ju huvitav, kui avamängu alates ilmub vaheeesriide ette signaali puhuv trompetist (kuigi orkestris trompeti kõlasel hetkel sugugi ei domineeri), eesriide avanedes on aga lavale rivistunud oma etteastet ootavad näitlejad. Lavastuse kui tervikuga jääb niisugune algus aga praegu ebakõlasse.

Üldiselt on lavastaja Paul Mägi hästi ammendanud kõik selles koomilises ooperis peituvad võimalused dünaamilise etenduse loomiseks. Osatäitjad on liikuvad, ühtlane kerge mängulaad on kõigi osas hästi välja peetud. Sobiv lavakujunduslik raam on Eldor Renterilt. See on väga napp ja tinglik, kuid otstarbekas ja ühtlasi lavastuse värvikat teatraalsust rõhutav.

W. Shakespeare'i loodud tüübid juba iseenesest sütitavad nii lavastaja kui ka osatäitjate fantaasiat. Kõnelgem näiteks peategelasest Katharinast. See on tüdruk, kes hirmust soovimatute kosilaste ees hakkas teesklemata skandaalitsejat. Teesklus

Stseen V. Šebalini ooperi «Tõrkosa taltsutus» lavastusest «Estonia» teatris; Katharina — Urve Tauts; Petruccio — NSV Liidu rahvakunstnik T. Kuusik.

H. Saarne foto

andis soovitud efekti, ja Katharina elas ikka enam ja enam oma osasse sisse. Sellest lähtudes võiks Katharinalt «Estonia» lavastuses oodata vähem kurjust, rohkem aga tõrkust, mis avaldub enesekindlas käitumises ja leidlikkuses vempude väljamõtlemisel. Katharina ju eksperimenteerib: «Näis, mis saab, kui ma selle tüki ära teen!» Ja tal on alati õnnestunud saavutada soovitud eesmärk, mis aina suurendab tahtmist oma osa edasi mängida. Urve Tautsi osakäsitluses on palju lavalist sundimatust, laululiselt sobib talle see osa suurepäraselt.

Petruccio ilmudes võime rõõmu tunda NSV Liidu rahvakunstniku Tiit Kuusiku laulust. Hea on jälgida ka tema mängu oma plaanide tarmukal täideviimisel. Algul näib, et Petruccio tunneb huvi ainult Katharina soliidse kaasavara vastu, aga stseenis vanas veskis on juba selgesti tunda, et temas on ärkamas ka armastus Katharina vastu. T. Kuusiku esinemismaneeriga käib kaasas kaunis aktiivne žestikuleerimine. Tema isikupäraga see üldiselt sobib, ent kohati siiski häirib, et osa žeste kordub liiga tihti.

Baptistana, Katharina isana, esineb Eesti NSV teeneline kunstnik Aaro Pärn. Me õpime teda tundma mitte niivõrd osava ärimehena, kui võrd pehmeloomulise vanamehena, kes ei karda oma tõrkosa tütrekesse tujusid sugugi vähem kui muugi majarahvas. Ja sellisena on A. Pärn väga ilmekas, leides ka vokaalselt vajalikke värve oma Baptistana iseloomustamiseks.

Baptista teine tütar Bianca on kassike, kes enne abiellumist oskab päris osavalt oma küüsi peita. Eesti NSV teeneline kunstnik Paula Padrik viib selle osa kenasti läbi, ja kui midagi vajaks mänguliselt veel rõhutatumat esiletõmmist, siis just see Bianca kavalus ja teiste oma sõrme ümber mässimise oskus, mis viib paratamatult selleni, et ta pärast abiellumist niisama tõrksaks muutub, nagu Katharina oli enne abiellumist.

Bianca käe ja südame pärast võistlevatest Lucentiost (Eesti NSV rahvakunstnik Viktor Gurjev) ja Hortensioist (Ervin Kärvet) osutub pealtnäha õnnelikumaks esimehe. Lucentio on kavalam ja libedam, Hortensio temast tüki maad lihtsammeelsem. Nende iseloomu toovad mõlemad näitlejad hea koomikaannusega esile.

Kõik teenritegalerii tegelased on «Estonia» lavastuses suurepäraselt välja joonistatud, nii Petruccio teenner Grumio (Eesti NSV teeneline kunstnik Ott Raukas), kui ka Heino Otto, Enno Eesmaa ja Felix Juhandi esitatud tegelaskujud. Ka koor täidab oma ülesande hoogsalt ja elavaloomuliselt. Kooripartii on juba helilooja hea kõlavuse kirjutanud, mis muutis koormeisterite Tiiu Targama ja Ira Trilljärve ülesande tänulikuks. Eesti NSV rahvakunstniku Kirill Raudsepa taktikepp aga juhüb tegevuse kindlakäeliselt koomilisele ooperile vajalikku atmosfääri.

Ooperi «Tõrkosa taltsutus» lavastuse positiivseks jooneks on ka see, et ooperi tegevuse käigus ei ole venitatust. Sündmustik kulgeb hea hooga, sundimatult ja loomulikult. Kasuks on tulnud ka teatripoolne teise ja kolmanda vaatuse vahelise pikema vaheaja ärajätmine, mistõttu saime kaheosalise, sujuvalt kulgeva etenduse.

L. NORMET